

ROZDZIAŁ I

MIEJSCE PRAWA CELNEGO W SYSTEMIE PRAWA

§ 1. Zagadnienia ogólne

Prawo celne stanowi część prawa publicznego, oznacza to, że interes publiczny stanowi większą wartość niż interes prywatny (jednostki). Zatem, podstawową cechą charakterystyczną dla tej dziedziny prawa jest występowanie **organu reprezentującego interes państwa**, w tym przypadku jest to interes związany z poborem należności celnych i podatkowych wynikających z międzynarodowego obrotu towarowego. W sytuacji prawnej (stosunku prawnym), występowanie reprezentanta państwa, podmiotu publicznego oznacza, że jest on **uprawniony do władczych rozstrzygnięć** wobec podmiotu prywatnego np. przedsiębiorcy. Co więcej, jest to sytuacja, w której strona konkretnego stosunku prawnego rozstrzyga o sytuacji prawnej i faktycznej drugiej strony! Konstrukcja ta świadczy o oczywistej **nierównorzędności stron** występujących w danej sytuacji prawnej tj. stosunku prawnym określonym przez przepisy prawa celnego. Czy zatem owa nierównorzędność, władczość oznacza niesprawiedliwość? Reprezentant państwa – w tym przypadku organ celny – działa, prowadzi postępowanie (celne), podejmuje rozstrzygnięcia w oparciu o istniejące przepisy prawa, a więc jest związany przepisami prawa. Zatem, zarówno władczość, jak i nierównorzędność wynikają z obowiązującego prawa, oznaczają **swobodę** w podejmowaniu rozstrzygnięć w granicach wyznaczonych przez prawo, a więc zależności te **nie oznaczają dowolności** w podejmowaniu rozstrzygnięć. Co ważne, w przypadku przekroczenia granic prawnych przez organ państwa (organ celny), podmiot prywatny może zaskarżyć działalnie reprezentanta państwa do sądu administracyjnego właściwego w sprawie celnej, tj. konkretnego stosunku prawnego określonego przez przepisy celne. Sąd administracyjny stanowi zatem instytucję kontrolującą działanie organów państwowych, zapewniającą **równowagę** w dziedzinach prawnych (jak prawo celne, podatkowe, administracyjne) charakteryzujących się powyższymi cechami i należącymi do prawa publicznego.

§ 2. Ewolucja prawa celnego

Międzynarodowy obrót towarowy istnieje od początków kształtowania się odrębnych jednostek państwowych. Od zawsze należał do tej sfery działalności ludzkiej, dzięki której regiony uczestniczące w takim układzie handlowym, korzystały z różnic gospodarczych, kulturalnych i obyczajowych poszczególnych skupisk ludności. Dlatego też, z handlem zagranicznym silnie związana jest polityka celna, która stanowi część szeroko rozumianej polityki gospodarczo-społecznej [zob. *W. Czyżowicz* (red.), *Prawo celne*, Warszawa 2004, s. 1 i n.; *T. Bartoszewicz*, *Międzynarodowa polityka celna*, Warszawa 2005]. W wyniku nieustannego rozwoju produkcji z jednej strony (aspekty gospodarcze) i potrzeb z drugiej (aspekty społeczne), z czasem wyłoniła się oddzielna kategoria podmiotów, które nie zajmowały się produkcją towarów, lecz spełniały funkcję pośredników pomiędzy producentem a nabywcą [por. *M. Pazdan* (red.), *Międzynarodowe prawo handlowe*, Warszawa 2002, s. 21–22; *K. Kurczalak*, *Prawo handlowe dla ekonomistów*, Warszawa 2002; *J. Okolski* (red.), *Prawo handlowe*, Warszawa 1999]. W literaturze, opisy ewolucji handlu czy też obrotu towarowego w stosunkach międzynarodowych są w dużej mierze uzależnione od okresu, w którym określone tezy są prezentowane [*R. Oktaba*, *Podatki w procedurach celnych w latach 2000–2008*, Warszawa 2010, s. 25 i n.].

I tak na przykład w swoim XIX-wiecznym opracowaniu *S. Gąsiorowski* pisze, że: „Historia handlu jest pod pewnym względem historią oświaty ludzkości a przynajmniej postępują one obok siebie ręką w rękę. (...) Historia handlu musi przeto głównie mieć na względzie stosunki narodów ucywilizowanych w każdym okresie czasu, gdyż tylko pomiędzy tymi spotykamy handel, który nie był prostą zamianą pierwszych potrzeb życia, jaką znały narody żadnej nie mające oświaty”. [*S. Gąsiorowski*, *Historia handlu wszystkich narodów w ogólnych zarysach od najdawniejszych czasów aż do roku 1860*, Warszawa 1860, s. 2; oraz *L. Biliński*, *System nauki skarbowej a w szczególności nauki o podatkach*, Lwów 1876; *S. Kutrzeba*, *Szos Królewski w Polsce w XIV i XV wieku*, Kraków 1900]. Rozpatrując tezy zawarte również w innych dziewiętnastowiecznych naukowych opracowaniach, podkreślić należy fakt, iż na rozwój pierwotnego handlu, a później również narzędzi polityki handlowej, wielki wpływ miały czynniki nie tylko gospodarcze, ale też społeczne, geograficzne, a nawet klimatyczne. Dlatego też, na przestrzeni setek lat rozwój handlu międzypaństwowego przebiegał dość jednostajnie i uzależniony był w dużym stopniu od rodzaju aktualnie sprawowanej władzy i zainteresowaniem z jej strony wprowadzaniem oraz utrzymaniem uporządkowanego systemu politycznego i ekonomicznego. Późniejsze publikacje, często wzbogacone są o szersze i dokładniejsze informacje na temat rozwoju handlu w poszczególnych regionach świata. Związane jest to nierzadko z prowadzonymi badaniami wczesnych epok cywilizacji, czy też dokonywanymi odkryciami sięgającymi trzeciego tysiąclecia przed naszą erą. Znakomitym przykładem wpływu rozwoju nauki i jednocześnie bezpośredniego przełożenia na wiadomości z zakresu obrotu towarowego międzypaństwowego, są

publikacje pochodzące z okresu międzywojennego, a dotyczące, posiadania przez państwo silnych argumentów (wynikających z władztwa państwowego) do regulowania całokształtu własnej polityki gospodarczej – w postaci m.in. polityki celnej [zob. *R. Mayr*, Historia handlu na tle stosunków społecznych i gospodarczych, Warszawa 1922; *W. Krzywicki*, Dzieje polityki celnej. Zarys historyczny ustawodawstwa celnego ze specjalnym uwzględnieniem cel zbożowych, Warszawa 1925; *S. Nowogrodzki*, Polityka Kazimierza Wielkiego wobec północnego handlu Polski, Gdynia–Kraków 1939; *L. Koczy*, Dzieje handlu polskiego przed rozbiorami, Lwów 1939; *L. Petrażycki*, O dopełniających prądach kulturalnych i prawach rozwoju handlu, Warszawa 1939].

Mając na uwadze fakt, że skutki efektywnych wpływów z cel pozostają w stosunku prostym do stawek celnych, rozwój polityki celnej w Europie w poszczególnych państwach, z pewnością można rozpatrywać od momentu pojawienia się pierwszych narodowych, tzn. jednolitych na terenie całego kraju, taryf celnych. I tak we Francji pierwszą taryfą celną była taryfa Colberta z 1664 r., która miała za zadanie uporządkowania chaotycznych stosunków jakie panowały dotychczas we Francji w zakresie obrotu towarowego [*W. Krzywicki*, Dzieje polityki celnej, s. 23]. Taryfa ta zlikwidowała wewnętrzne komory celne oraz zmniejszyła wysokość dotychczasowych opłat – nie była jednak taryfą protekcjonistyczną – w przeciwieństwie do jej następczyni z 1667 r. Wyrazem dużego zróżnicowania wśród kształtujących się narodowych systemów celnych, jest fakt, że np. w Niemczech taryfa (początkowo dla Prus) powstaje dopiero w 1818 r. Skasowała akcyzę znacznie obciążającą wszystkie towary, przeniosła prawa celne miast na granicę zewnętrzną, ponadto wprowadziła cła przywozowe, wywozowe oraz tranzytowe. Z czasem, stopniowo i niezwykle skutecznie zmusiła inne państwa niemieckie do przyłączenia się do pruskiego systemu celnego. Z kolei pierwszą taryfą zjednoczonych Włoch był dokument z 1887 r., poprzedzony zawarciem kilku umów konwencyjnych z poszczególnymi państwami, który charakteryzował się podobnymi rozwiązaniami do innych, istniejących już taryf celnych – państwowych. W Rosji pierwsza taryfa celna funkcjonowała już od 1724 r., ale silna władza *Cara Piotra I* sprawowana w oparciu o zarządzenia była decydującym czynnikiem, który kształtował politykę handlową i przemysł rosyjski. Taryfy z kolejnych lat przyjmowały tendencje do ograniczania importu – szczególnie dla towarów, które mogą być produkowane w Rosji. O doniosłości i znaczeniu taryf celnych z pewnością może świadczyć fakt, że w analogicznym okresie w Stanach Zjednoczonych, pierwszy Kongres nowopowstałego państwa rozpoczyna swoją działalność ustawodawczą od wydania pierwszej taryfy z 1789 r., mającej umiarkowanie protekcyjny, ochronny charakter [*W. Krzywicki*, Dzieje polityki celnej, s. 59, 79, 87 i 95]. Powstaje wówczas struktura administracji celnej USA, okręgi celne, miejsca odpraw, a także regulacje dotyczące naboru inspektorów celnych [*W. Czyżowicz*, Historia i współczesność cła amerykańskiego, Warszawa 1997, s. 103].

W tym czasie, u progu XIX w., w Księstwie Warszawskim polityka celna początkowo zmierzała dosyć wyraźnie w kierunku popierania krajowej produkcji. Celowi temu służyła protekcyjna polityka celna przejawiająca się między innymi w wysokich

clach wywozowych np. rud oraz (odwrotnie) zwolnień celnych w przypadku importu tego typu surowców. Działania te były podyktowane chęcią spowodowania szybkiego rozwoju przemysłu głównie z myślą o armii. Jednak „z biegiem czasu polityka celna Księstwa stawała się coraz bardziej elastyczna i coraz częściej decydował interes ogólnopaństwowy” [B. Grochulska, *Handel zagraniczny Księstwa Warszawskiego*, Warszawa 1967, s. 129]. Natomiast w Królestwie Polskim politykę celną określał w sposób generalny traktat wiedeński z 1815 r. Nakładał on na mocarstwa zwycięskie pewne zobowiązania w zakresie polityki celnej stosowanej na dawnych ziemiach Rzeczypospolitej. Wykorzystując tendencyjną interpretację postanowień traktatu, mocarstwa – zachowując pozory – zignorowały oficjalne zapisy.

W 1820 r. Królestwo Polskie zostało włączone do rosyjskiego obszaru celnego, a na granicy z Prusami i Austrią zaczęło działać 13 rosyjskich komór celnych, których zadaniem była kontrola nad przywozem towarów przez Królestwo do Rosji a 13 komór polskich zajmowało się kontrolą importu towarów do Królestwa. Zniesienie autonomii po 1850 r. pociągnęło za sobą fakt istnienia jednolitego systemu pieniężnego i kredytowego na obszarze Rosji europejskiej i guberni Królestwa. Fakt ten skłania do zastąpienia pojęcia „handel zagraniczny” w odniesieniu do obrotów handlowych między Królestwem i Cesarstwem pojęciem „handlu wewnętrznego”, które zdecydowanie bardziej adekwatnie określa zaawansowanie stosunków gospodarczych w drugiej połowie XIX w. [A. Jeziński, *Handel zagraniczny Królestwa Polskiego 1815–1914*, Warszawa 1967, s. 16 i n.]. Tak więc Polska pod zaborami to niestety czas obowiązywania przepisów celnych państw zaborczych. Polityka i prawo celne służyły przede wszystkim zespalaniu ziem polskich z obszarami celnymi zaborców. Skutkiem dziedzictwa państwa Polskiego – w zakresie polityki celnej – po władzach zaborczych było kilka taryf celnych, które obowiązywały w poszczególnych dzielnicach.

§ 3. Polskie regulacje celne

W 1918 r. w nowo powstałym państwie Polskim, praktycznie na każdym odcinku granicy działały odrębne przepisy, często sprzeczne ze sobą zakazy, dodatkowo ujawniały się różnice interesów poszczególnych dzielnic [W. Krzywicki, *Dzieje polityki celnej*, s. 152]. Wobec tak wielopłaszczyznowego chaosu, utworzenie jednolitej dla całego obszaru celnego ustawy celnej stało się jednym z priorytetów w działalności ówczesnej Rady Ministrów. Z konieczności i tylko początkowo zdecydowano się na zastosowanie do całego obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej – ostatniej przed wojną autonomicznej taryfy celnej rosyjskiej z 1903 r. Dopiero Rozporządzenie Ministra Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z 11.6.1920 r. o taryfie celnej uchyliło obowiązującą w Polsce regulację zaborczą. Obrót towarowy z zagranicą regulowała ustawa z 15.7.1920 r., natomiast kwestie celne – ustawa z 31.7.1924 r. oraz rozporządzenia wydawane na podstawie tej ustawy. Znaczący wpływ na kształt i funkcjonowanie

polskiego systemu celnego, wywarły regulacje z początków lat 30. XX w., tj. ustawa z 10.3.1932 r. o wolnych obszarach celnych czy też, ustawa regulująca organizację władz i urzędów skarbowych z 1933 r.

Jednak zdecydowanie najważniejszym aktem regulującym po raz pierwszy tak szeroki zakres prawny dotyczący spraw celnych było rozporządzenie Prezydenta RP – prawo celne z 1933 r. oraz przepisy wykonawcze do niego. Rozporządzenie to zastąpiło wszelkie obowiązujące jeszcze przepisy celne państw zaborczych, a także niektóre dotychczasowe ustawy i rozporządzenia, obowiązywało również na terenie Wolnego Miasta Gdańska [A. Kuś, *Gospodarcze procedury celne – w prawie Polskim na tle prawa Unii Europejskiej*, Poznań 2001, s. 36]. Dzięki jednolitym regulacjom normatywnym w zakresie kształtującej się polityki celnej młodego państwa, dokonywały się – w latach dwudziestych – stopniowe zmiany kierunków eksportu oraz importu polskiego. Podstawowym zjawiskiem był spadek znaczenia dawnych państw zaborczych z jednej strony i nawiązywanie stosunków z nowymi krajami. Statystyka obrotów handlu zagranicznego, z tego okresu ma charakter tylko orientacyjny, gdyż zależna była od wielu czynników, które często deformowały uchwycony obraz. Należały do nich na przykład trudności w ustaleniu rzeczywistego państwa – eksportera określonych towarów. Wiele towarów niemieckich napływało do Polski w okresie wojny celnej lub blokady za pośrednictwem krajów trzecich – nie zawsze istniały warunki, aby określić czy były to produkty tych państw, czy też niemieckie. (...) W tym stanie rzeczy trudno się dziwić, że wielkość wywozu polskiego do jakiegoś państwa uchwycona przez polską statystykę różniła się od wielkości przywozu z Polski do danego państwa uchwyconej przez jego urząd statystyczny [Z. Landau, *Związki Polski z gospodarką światową w okresie międzywojennym*, Warszawa 1979, s. 152]. W polityce przemysłowej państw, w okresie dwudziestolecia międzywojennego cła miały charakter decydujący bądź też uzupełniający. Za najlepszą ilustrację powyższych tez może posłużyć kondycja gospodarcza państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych w tym okresie. Tak np. Anglia nie miała żadnych ceł ochronnych, Belgia, Szwajcaria i Niemcy miały jedynie cła umiarkowane, a mimo to wszystkie te kraje cieszyły się rozkwitem przemysłu. Natomiast Stany Zjednoczone osiągnęły zamierzony cel w postaci wysoko rozwiniętego przemysłu, właśnie dzięki wysokiej ochronie celnej [T. Lulek, *Główne zagadnienia polityki handlowej*, Kraków 1922, s. 17 i n.]. Argumentem przemawiającym za stosowaniem ceł przemysłowych w Polsce może być fakt, że w połowie XIX w. w Królestwie Polskim, mimo polityki rządu rosyjskiego zwalczającej postęp gospodarczy w naszym kraju, funkcjonowanie wysokich ceł na dosyć rozległym rynku zbytu sprawiło, że przemysł zdołał się tam rozwinąć znacznie szybciej niż w sąsiedniej Galicji – posiadającej zasoby surowcowe. Ponadto, nie ma obecnie ani jednego kraju uprzemysłowionego, który wcześniej nie przeżył okresu ochrony cłowej (o charakterze prohibicyjnym) – w tym zakresie przodowała przez kilkadziesiąt lat Anglia.

Niewątpliwie środkiem polityki handlu zagranicznego są również traktaty handlowe, które określane są również mianem unii celnej. Już w latach dwudziestych

minionego wieku znano teoretyczne (oraz nie często spotykane, ale i praktyczne) przykłady funkcjonowania unii celnej, którą wówczas określano jako grupę państw niezależnych politycznie złączonych we wspólnym i jednolitym na zewnątrz obszarze celnym. Do sprawnej działalności organizacja takiego związku celnego wymagała jednego wspólnego organu decydującego właśnie o sprawach celnych. Takim organem był parlament celny dla niemieckiego związku celnego. Już wówczas dostrzegano, że unia celna między krajami różniącymi się zbytnio pod względem rozwoju gospodarczego przynieść może niepożądane skutki ekonomiczne dla państw słabiej rozwiniętych lub znacznie różniących się strukturą przemysłową, staje się niemożliwa w realizacji np. unia celna pomiędzy Austro-Węgrami a Niemcami. Polskie regulacje kształtujące system celny w okresie międzywojennym, tworzyły spójną i przejrzystą dziedzinę prawa normującą obrót towarowy z zagranicą.

Akty te, urzeczywistniały koncepcje powszechnie stosowanych – w innych państwach kapitalistycznych – zasad rozwoju gospodarki wolnorynkowej. Czego wyrazem była wysoka ocena zarówno prawa celnego z 1933 r., jak i taryfy celnej również poza granicami naszego kraju [*A. Kuś*, *Gospodarcze procedury celne*, s. 37].

Skutkiem działań wojennych w latach 1939–1945 było wprowadzenie na terenach zagarniętych przez faszystowskie Niemcy regulacji celnych obowiązujących na terenie III Rzeszy. Natomiast we wschodniej części Polski – kontrolowanej przez Armię Czerwoną – wprowadzono regulacje celne ZSRR. Tuż po zakończeniu II wojny światowej – mimo zupełnej zmiany warunków politycznych w Polsce – powrócono do regulacji prawnych z zakresu prawa celnego obowiązującego przed 1939 r. Nowy, normatywny układ odniesienia – w powojennej rzeczywistości Polski – wytworzyła dopiero ustawa z 14.7.1961 r. – *Prawo celne*, która ostatecznie i formalnie uchylila rozwiązania pochodzące z okresu międzywojennego. Wprowadziła – formalnie – dwa rodzaje odpraw celnych, odprawę celną ostateczną oraz odprawę celną warunkową, ale praktycznie funkcjonowały również procedury powrotnego przywozu oraz powrotnego wywozu, a także procedury polegające na przekazaniu towaru między dwoma poszczególnymi urzędami celnymi. Ponadto, jako uzupełnienie prawa celnego z 1961 r., funkcjonowało rozporządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z 17.2.1962 r. w sprawie kontroli celnej i postępowania celnego. Po kilkunastu latach, władze zdecydowały się na zmianę obowiązujących dotychczas regulacji celnych, które zastąpione zostały odpowiednio: ustawą z 26.3.1975 r. – *Prawo celne* oraz rozporządzeniem Ministra Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej z 25.6.1975 r. w sprawie kontroli celnej i postępowania celnego. Ustawa wprowadzała trzy rodzaje odpraw celnych tj. odprawę celną ostateczną, odprawę celną warunkową oraz odprawę celną przekazową. Definiowała pojęcie obrotu towarowego, którym był każdorazowy wywóz i przywóz towarów przez granicę państwową, przywróciła zasadę powszechności ceł poprzez ustanawianie ich w drodze rozporządzeń Rady Ministrów i ministra handlu zagranicznego. W 1984 r. w znaczący sposób znowelizowano ustawę głównie poprzez wprowadzenie czwartej odprawy celnej w postaci złożenia towaru na skład.

Zasady obrotu towarowego z zagranicą zostały zasadniczo zmienione poprzez uchwalenie 28.12.1989 r. nowego Prawa celnego [zob. *T. Bartoszewicz*, *Polityka celna*, Kielce 1993]. Ustawą tą wprowadzono m.in. zasadę jednolitości taryf celnych oraz równości podmiotów dokonujących obrotu towarowego z zagranicą. Ponadto, uregulowano postępowanie przed organami celnymi – procedurę celną oparto na konstrukcji procedury administracyjnej, dwuinstancyjne postępowanie w sprawach celnych mogło być wszczynane na wniosek strony lub z urzędu. Przemiany społeczno-ekonomiczne zachodzące w tym okresie oraz towarzyszące im zmiany legislacyjne wywarły zasadniczy wpływ na dynamiczny rozwój obrotu towarowego (głównie importu) w Polsce, implikując tym samym znaczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych realizujących ten proces [zob. *R. Oktaba*, *Podatki w procedurach celnych*]. Stąd też, Prawo celne z 1989 r. – po licznych nowelizacjach – już w połowie lat 90., charakteryzowało się niestety znacznym sformalizowaniem. Efektem niespójności przepisów oraz braku przejrzystości regulacji w zakresie procedur celnych, stała się konieczność wprowadzenia gruntownych i daleko idących zmian w obszarze obrotu towarowego z zagranicą.

W odpowiedzi na te potrzeby – chcąc szybko usprawnić realizację obrotu towarowego z zagranicą – opracowano i wprowadzono Jednolity Dokument Administracyjny SAD (*Single Administrative Document*), który zastąpił sześć innych dokumentów składanych wcześniej podczas odprawy towarowej [*J. Jarmul-Mikołajczyk*, *Zmiany w strukturze poboru ceł i podatków (1994–I poł. 1996)*, Warszawa 1997, s. 113; *W. Czyżowicz*, *SAD – jak stosować*, *Przegląd Podatkowy* 1992, Nr 4; *W. Czyżowicz*, *SAD – nowe zasady*, *Przegląd Podatkowy* 1993, Nr 2; Zarządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ceł w sprawie wniosków o wszczęcie postępowania celnego z 12.9.1991 r. wprowadzające z dniem 1.1.1992 r. Jednolity Dokument Administracyjny – SAD (M.P. Nr 31, poz. 225 ze zm.)].

Diametralny przełom w zakresie międzynarodowego obrotu towarowego nastąpił z chwilą uchwalenia 9.1.1997 r. ustawy – Kodeks celny (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm.) z mocą obowiązującą od 1.1.1998 r. Regulacje prawne zawarte w tym akcie przejęły szereg – sprawdzonych – rozwiązań Kodeksu Celnego Wspólnot Europejskich [rozporządzenie Rady (EWG) Nr 2913/92 z 12.10.1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny (Dz.Urz. WE L 302 z 19.10.1992 r., s. 1)]. Niezwykle ważną – jeśli nie podstawową – kwestią w Kodeksie celnym była instytucja przeznaczenia celnego, która polegała na umożliwieniu nadania toku postępowania wobec towarów wyprawdzanych lub wprowadzanych na polski obszar celny. Najczęściej stosowaną formą przeznaczenia celnego było objęcie towaru procedurą celną. Kodeks celny z 1997 r. wyróżniał: zawieszające procedury celne tj. procedurę tranzytu, składu celnego, uszlachetniania czynnego podlegającego systemowi zawiesznień, przetwarzania pod kontrolą celną, odprawy czasowej oraz gospodarcze procedury celne tj. procedurę składu celnego, procedurę uszlachetniania czynnego w systemie ceł zwrotnych, procedurę przetwarzania pod kontrolą celną, procedurę odprawy czasowej z częściowym zwolnieniem z należności celnych przywozowych,

procedurę uszlachetniania biernego. Objęcie towarów zawieszającą procedurą celną wymagało złożenia zabezpieczenia w celu zapewnienia pokrycia kwoty długu celnego, który mógł powstać w stosunku do tych towarów. Z kolei możliwość korzystania z gospodarczych procedur celnych, uzależniona była od uzyskania pozwolenia organu celnego. Kodeks ten obowiązywał do czasu przystąpienia Polski 1.5.2004 r. do Unii Europejskiej, od tego momentu obowiązek stosowania regulacji prawnych Wspólnotowego Kodeksu Celnego został rozciągnięty na obszar wszystkich państw, które równocześnie z Polską przystąpiły do Unii Europejskiej. Co więcej, każde państwo członkowskie UE dodatkowo stosuje własne regulacje celne, które mają charakter uzupełniający w stosunku do Wspólnotowego Kodeksu Celnego (WKC, Przepisów Wykonawczych RWKC oraz innych rozporządzeń wspólnotowych). W Polsce obecnie takim uszczegóławiającym aktem prawnym jest ustawa z 19.3.2004 r. – Prawo celne (Dz.U. Nr 68, poz. 622 ze zm.). Regulacja ta obejmuje ponad sto artykułów zawartych w dziewięciu rozdziałach. Strukturę ustawy Prawo celne ma cechuje zwięzła i przejrzysta konstrukcja:

Rozdział 1. Przepisy ogólne (art. 1–13b)

Rozdział 2. Wprowadzanie towarów na obszar celny Wspólnoty i nadawanie im przeznaczenia celnego (art. 14–35)

Rozdział 3. Zwolnienia celne (art. 36–50)

Rozdział 4. Dług celny (art. 51–68a)

Rozdział 5. Właściwość organów celnych (art. 69–72)

Rozdział 6. Postępowanie w sprawach celnych (art. 73–95a)

Rozdział 7. Zasady postępowania z towarami objętymi Wspólną Polityką Rolną (art. 96)

Rozdział 8. Ewidencja i statystyka dotycząca obrotu towarowego z państwami członkowskimi Wspólnoty (art. 97–102)

Rozdział 9. Przepis końcowy (art. 103).

Dodatkowo, obowiązuje ustawa z 27.8.2009 r. o Służbie Celnej [(Dz.U. Nr 168, poz. 1323 ze zm.), która zastąpiła ustawę z 1999 r. o tej samej nazwie]. Regulacja ta obejmuje ponad 240 artykułów zawartych w piętnastu rozdziałach. Struktura ustawy przedstawia się następująco:

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Rozdział 2. Organizacja Służby Celnej

Rozdział 3. Kontrola wykonywana przez Służbę Celną

Rozdział 4. Postępowanie audytowe i urzędowe sprawdzenie

Rozdział 5. Zasady użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej

Rozdział 6. Szczególne uprawnienia Służby Celnej

Rozdział 7. Przebieg Służby

Rozdział 8. Stanowiska i stopnie służbowe funkcjonariuszy

Rozdział 9. Obowiązki i prawa funkcjonariuszy

Rozdział 10. Uposażenie i inne świadczenia pieniężne funkcjonariuszy

Rozdział 11. Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy

Rozdział 12. Rozpatrywanie sporów o roszczenia funkcjonariuszy ze stosunku służbowego

Rozdział 13. Zmiany w przepisach obowiązujących

Rozdział 14. Przepisy przejściowe

Rozdział 15. Przepisy końcowe.

Podsumowując analizę polskich regulacji celnych, należy stwierdzić, że w okresie ponad dwudziestu lat transformacji ustrojowej w Polsce sukcesywnie wdrażano i udoskonalano instrumenty międzynarodowego obrotu towarowego, wzorowane na regulacjach prawnych i instytucjonalnych tych państw Europy Zachodniej, w których od kilkudziesięciu lat są stosowane wolnorynkowe doświadczenia gospodarcze.

§ 4. Cła w międzynarodowych ugrupowaniach integracyjnych

Znaczenie ceł wynikających z obrotu gospodarczego można rozpatrywać z punktu widzenia interesu publicznego – kształtowania dochodów budżetowych w państwie – lub interesu (jednostki) prywatnego, który co zrozumiacie dąży do zmniejszania własnych obciążeń o charakterze fiskalnym. Dlatego też, interesy te są na ogół mocno rozbieżne a mimo to, zarówno podatki jak i cła zawsze stanowiły ważny instrument wiążący podmioty publiczne i prywatne oraz regulujący stosunki gospodarcze pomiędzy podmiotami prywatnymi – na obszarze, na którym zostały ustanowione. Wola polityczna w poszczególnych państwach – drogą kompromisów i wzajemnych porozumień – może tworzyć wspólny obszar dla określonych, długofalowych przedsięwzięć gospodarczych w konsekwencji prowadzących do ukształtowania jednolitego systemu ekonomicznego i prawnego [zob. *R. Oktaba*, Podatki w procedurach celnych]. Wspólnoty Europejskie stanowią przykład takiej głębokiej, ponadnarodowej integracji ekonomicznej i politycznej od pół wieku obecnej na naszym kontynencie.

W założeniach określających powołanie integracji gospodarczej w postaci Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, wskazywano m.in. na konieczność stworzenia w Europie Zachodniej integracji polegającej na wspólnym zarządzaniu produkcją węgla i stali – surowców, które miały w tamtym czasie ogromne znaczenie strategiczne. Zorganizowane pod egidą jednej organizacji, było uważane za najlepszego gwaranta trwałego pokoju w Europie [Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS) powstała 18.4.1951 r. na mocy Traktatu Paryskiego, który po ratyfikacji przez wszystkich sygnatariuszy (Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, RFN, Włochy) wszedł w życie 25.7.1952 r.]. Ponadto, EWWiS była postrzegana jako siła ekonomiczna zdolna zneutralizować potencjalną ekspansję Republiki Federalnej Niemiec.

Natomiast, statutowymi celami tej Wspólnoty było dążenie do rozwoju gospodarczego, wzrostu zatrudnienia oraz podnoszenia stopy życiowej w państwach członkowskich, jak również ustanowienie wspólnego rynku tych państw na surowce i produkty przemysłu węglowego i stalowego.